

ABDÜLEZEL PAŞA'NIN HAYATI VE ŞEHÂDETİ

Cemal GÜVEN*

Özet

Abdülezel Paşa 1828/1829 yılında Konya'nın Hadim İlçesi Aşağı Hadim Mahallesi'nde doğmuştur. 16 yaşında er olarak askere alınmış, üstün başarıları ve gayretlerinden ötürü subaylığa yükselmiştir. Katıldığı muharebelerde gösterdiği yararlılık ve kahramanlıkların her birinde birer rütbe ile birçok nişan ve madalyalar almıştır. 1888'de Mirlivalığa terfi etmiştir. Kuvvetli bir hafız olan ve ömrü boyunca 26 muharebeye katılan Hafız Abdülezel Paşa'nın katıldığı son savaş 1897 Türk-Yunan savaşıdır. Sınır çatışmalarının başladığı ilk günlerde 17 Nisan 1897'de şehit olmuştur. Şehadetinden önce hücum emri verirken askerlerine îrâd ettiği nutuk ve gösterdiği kahramanlık ile millî bir kahraman olarak tarihe geçmiştir.

Anahtar Kelimeler

Abdülezel Paşa, 1897 Türk- Yunan Savaşı, Hadim

THE LIFE AND DEATH OF ABDÜLEZEL PASHA

Abstract

Abdülezel Pasha was born in 1828/1829 in Konya Province, Hadim District, Aşağı Hadim Region. When he was 16 years old, he participated to army as a soldier, he upgraded to military officer as a result of his overachievements and efforts. He got many medals and title due to its bravery and utility that he performed in the wars that he participated. He promoted to brigadier in 1888. He had completely memorized the Quran and called as "Hafız" and participated to 26 wars during his life and the war of Turkish-Greece in 1897 was Hafız Abdülezel Pasha's last war that he participated. He passed away at the early days when board war begun on 17 April 1897. Before his death, when he was ordering attack to his soldiers, he took his place in the history as a national hero through his speech and bravery.

Key Words

Abdülezel Pasha, 1897 Turkish-Greece war, Hadim

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD. Öğretim Üyesi. cemalguven@gmail.com.

Abdülezel Paşa 1243 (1828/1829) yılında Konya'nın Hadim ilçesi, Aşağı Hadim Mahallesi'nde doğmuştur.¹ Babasının adı Osman'dır.² On beş yaşına kadar Hadim'de ve Konya'da ikamet etmiştir.³ Bu süre içerisinde hafızlık eğitimi almış olsa gerektir ki kendisine "Hafız Abdülezel Paşa" denilmiştir.

Daha 16 yaşında iken 1258 (1842/43) yılında er olarak askere alınmıştır.⁴ On iki yıl kadar Osmanlı Devleti'nin Arabistan bölgesinin çeşitli vilâyetlerinde bulunmuş, gösterdiği gayret ve başarılar sonucu subaylığa yükselmiştir. Alaydan yetişme bir subay olmasına rağmen kendisini çok iyi yetiştirmiştir.⁵ Katıldığı muharebelerde gösterdiği yararlılık ve kahramanlıkların her birinde birer rütbe ile birçok nişan ve madalyalar almıştır.⁶

1270 (1854/55) yılında Kırım Savaşı'nda bulunmuştur. Burada gösterdiği başarılarından ötürü Hüsrev Paşa tarafından yaverliğine atanan Abdülezel Paşa 1274 (1858/59)'te Karadağ ve 1285 (1869/70)'te Girit ayaklanmalarının bastırılmasında görev yapmıştır. 1289 (1873/74)'da Binbaşı rütbesiyle Giresun taburuna atanıp birkaç sene görev yaptıktan sonra taburuyla 1289 (1873/4)'da Sırbistan'a karşı yapılan askerî harekâta katılmış, özellikle Aleksinaç Muharebesi'nde⁷ gösterdiği metanet ve kahramanlığı ile büyük takdir toplamıştır.⁸

1877-78 Türk-Rus Savaşı'nda Plevne müdafaasında komutası altında "Hafız Bey Tabyası" adıyla anılan birliğiyle gösterdiği kahramanlık neticesinde Miralaylığa terfi etmiş⁹ ve savaş sonunda İstanbul'a döndüğünde, Sultan II. Abdülhamit tarafından göğsüne Plevne Madalyası takılarak ödüllendirilmiştir.¹⁰

Daha sonra Anadolu'da bazı mühim memuriyetlerde bulunduktan sonra Hicaz Vilâyeti Jandarma teşkilatına atanmıştır. Hac farizasını da eda eden Abdülezel Paşa buradaki vazifesini tamamladıktan sonra İstanbul'a dönmüş ve hizmetlerine mükâfaten¹¹ 24 Kânûn-i sâni 1303 (5 Şubat 1888)'te Mirliyalığa terfi etmiştir.¹²

Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki kayıtlardan tespitlerimize göre Abdülezel Paşa:

¹ *Servet-i Fünun*, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; *İkdam*, 16 Muharrem 1315, nr. 1047, s.2; *Malumat*, 19 Haziran 1313, nr. 88, c.4, s.808.

Verilen bu kaynaklarda "Aşağı Hadim Köyü", olarak geçmektedir. Adı geçen yer 1940 yılında ilçe merkezinin bir mahallesi olmuştur. Bugün "Aşağı Hadim Mahallesi", olarak geçmektedir.

² *Milli Savunma Bakanlığı Arşivi*, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri.

³ Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, Panayotidis Matbaası, İstanbul 1315, s.5.

Bazı eserlerde küçük yaşta İstanbul'a gittiğine dair bilgiler de vardır.

⁴ *Milli Savunma Bakanlığı Arşivi*, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri; Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, s.5.

⁵ Erol Ülgen, "1897 Türk-Yunan Savaşı'nın Ünlü Komutanlarından Şehit Abdülezel Paşa (1828-1897), Hayatı ve Hakkında Yazılan Şiirler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1994*, Ankara-1996, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.170.

⁶ *Servet-i Fünun*, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, s.6-7.

⁷ Bu muharebe 1876 yılında yapılmıştır.

⁸ *Servet-i Fünun*, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, s.6-7.

⁹ Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, s.7.

¹⁰ *Servet-i Fünun*, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; *İkdam*, 16 Muharrem 1315, nr. 1047, s.2; *Malumat*, 19 Haziran 1313, nr. 88, c.4, s.808.

¹¹ Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, s.7.

¹² *Milli Savunma Bakanlığı Arşivi*, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri.

Aralık 1880'de Miralay rütbesiyle Jandarma Dairesi Müdür Muavini'dir.¹³

Şubat 1888'de Mirliya olarak Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 31. Ankara Livası'na terfi etmiştir.¹⁴

Eylül 1888'de Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 32. Ankara Livası Mirlivası'dır.¹⁵

Mart 1889'da tekrar Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 31. Ankara Livası Mirlivası'dır.¹⁶

Ekim 1889'da "muktedir, şayan-ı emniyet ve hüsn-ü ahlak sahibi bir subay olması sebebiyle" Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 31. Ankara Livası Kumandanlığı'ndan İzmir Redif Liva Kumandanlığı'na tayin edilmiştir.¹⁷

Milli Savunma Bakanlığı Arşivindeki kayıtlara göre Abdülezel Paşa'nın aldığı Nişan ve Harb Madalyaları şunlardır:¹⁸

İngiliz Madalyası :	1271 (1855/1856)
Kırım Madalyası :	1272 (1856/1857)
Umumi İftihar Madalyası :	1272 (1856/1857)
Karadağ Madalyası :	1279 (1863/1864)
Girit Madalyası :	Ramazan 1286 (Aralık/Ocak 1869/1870)
Plevne Madalyası :	Rebiül-evvel 1295 (Mart/Nisan 1878)
Rusya İftihar Nişanı :	1294 (1878/1879)
Tebdilen İkinci Osmanî Nişanı:	15 Eylül 1304 (27 Eylül 1888)
İkinci Mecidi Nişanı:	5 Şubat 1304 (17 Şubat 1889)

Ömrü boyunca 26 kez muharebelere katılan ve kendisini tanıyanların söylediklerine göre çok kuvvetli bir hafız olup son elli yıldır her gün bir hatim pan¹⁹Abdülezel Paşa'nın katıldığı son savaş 1897 Türk-Yunan savaşıdır. Bu savaşta katılırken Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif 6. Ereğli Livası Kumandanı'dır.²⁰

Mustafa Özkul'un naklettiğine göre, Paşa bu savaştan önce memleketi olan Hadim'e gelmiş ve "Cenab-ı Hak, hafızlık ve paşalık gibi iki kıymetli rütbe bahşetti, şimdi bir üçüncüsünü istiyorum; o da rütbe-i şehadet"²¹ demiştir.

¹³ BOA. Y.A.RES. D.No: 9/G.No:13.

¹⁴ BOA. İ.DH. D.No: 1066/G.No:83631. Bkz. Ek-V.

¹⁵ BOA. İ.DH. D.No: 1099/G.No:86157. Bkz. Ek-VI.

¹⁶ BOA. Y.MTV. D.No: 38/G.No:28, L.1-2. Bkz. EK-IV.

¹⁷ BOA. Y.MTV. D.No: 40/G.No:56, L.2.

¹⁸ Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri.

Plevne madalyasının verilmesinden iki yıl sonra (Aralık-1880) devam eden hizmetlerinden ötürü üçüncü rütbeden Osmanî Nişanı verilmiştir. Bu sırada görevi Miralay rütbesiyle Jandarma Dairesi Müdür Muavini'dir. BOA. Y.A.RES. D.No: 9/G.No:13, L.1-2. Bu nişan, Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri'ndeki Zayıf kayıt belgesinde görülmektedir.

Abdülezel Paşa tebdilen İkinci Osmanî nişanı aldığı Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 32. Ankara Livası Mirlivası'dır. BOA. İ.DH. D.No: 1099/G.No:86157, Bkz. Ek-VI.

¹⁹ Servet-i Fünun, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; İkdâm, 16 Muharrem 1315, nr. 1047, s.2; Malumat, 19 Haziran 1313, nr. 88, c.4, s.809; Ali Muzaffer, Abdülezel Paşa, s.7.

²⁰ BOA. Y.A.RES. D.No: 89/G.No:16, L.1; BOA. İ.ML. D.No: 25/G.No:1315/L-11, L.1.

²¹ Mustafa Özkul, Şehid-i Mübeccel Abdül-Ezel Paşa'nın Hayatı ve Şehadetî, İstanbul 1975, s.9.

Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 31. Ankara Livası Kumandanı Mirliya Abdülezel Paşa Mart 1889'da memleketine gitmek için iki ay izin almıştır. BOA.Y.MTV D.No:38/G.No:28, L.1-2. Bkz. EK-IV; Mustafa Özkul'un bahsettiği ziyaret bu olmasa gerektir. Zira kendisi Paşa'yı 7-8 yaşlarında iken bizzat gördüğünü belirtmektedir.

1897 Türk-Yunan Savaşı'nın başlayacağı sıralarda görev yaptığı Şarkî Karahisar (Şebinkarahisar)'dan sınır boyuna gönderilmiştir.²² Alasonya Ordusu 2. Tümen 2. Tugay Komutanı olarak görev alan Mirliya Abdülezel Paşa sınır çatışmalarının başladığı ilk günlerde Milona Boğazı'nın güneyinde Losfaki mevzilerindeki²³ tepelerden biri olan Pırnar Tepesi'nin zapt edilmesi için askerlerimize komuta ederken²⁴ 5 Nisan 1313 (17 Nisan 1897)'te şehit düşmüştür.²⁵

Abdülezel Paşa şehâdetinden önce hücum emri verirken askerlerine tarihe geçen şu konuşmasını yapmıştır:²⁶

"Askerler! Şu gördüğünüz tepenin²⁷ zabtı bizim için pek büyük, pek şanlı bir muzafferiyet temin etmiş olacaktır. Siz Milona Geçidi gibi en sa'bü'l-mürûr, en çetin yerlere hücum ederek Osmanlılığın celâdetini bütün cihan nazarında ispat eylemiş er oğullar olduğunuz cihetle tevfi-kât-ı celîle-i subhâniyyeye istinâden bu tepenin üzerine vukû' bulacak haydarâne bir hücumunuzun zâten gözü yılmış olan düşmanı külliyyen perişan ve sancağımızı rekz ile ilâ-yı şân-ı Osmânîyân edeceğinizi kaviiyyen me'mûl ederim. Eğer bu tepeyi zapt ederseniz pişgâhınızda çiçeklerle müzeyyen vâsi' bir sahra, bir cihân-ı zafer açılacak ve bütün millet-i İslâmiyye ve Osmaniyye sizin bu muzafferiyet-i kahramanânenizle ilân-ı şükran ve iftihâr edecektir. Analarınız sizi ancak bugün için doğurdu ve büyüttü. Yeryüzünde bulunan bütün Müslümanların halife-i akdesi olan şevketlu padişahımız efendimiz hazretleri sizi ancak bugün için besledi. Vatan sizden bugün fedakârlık bekliyor. Hulâsa bugün şan ve namus-ı devlet ve millet sizin süngülerinize istinâd etmektedir. Demin söylediğim gibi eğer gazanferâne bir hücum ile şu tepeyi zapt edecek olursanız namus-ı vatani i'lâ etmiş ve devletimizin muzafferiyet-i âtiyyesini temin etmiş olacaksınız!

Askerler! size en son bir vasiyyetim var ki ifâsını rica ederim. Eğer ben şu tepenin tarafınızdan zapt olunduğunu görmeden evvel câm-ı şehâdeti nûş edecek olursam cesedimi burada toprak altına defnetmeyerek mutlaka bu tepeyi(...) bu tepeyi zapt ile üzerinde benim için bir mezar hafır ve beni oraya defn ediniz. Yok eğer tepeyi zapt edemeyecerseniz bırakın cesedim bu topraklar üzerinde kalsın, me'kel-i vuhûş-ı tuyûr olsun!

Evlatlar! Sizin dağlar dayanmayan hücumunuza böyle tepeler elbette dayanmaz. Bu cihetle sizden mutlaka bu tepenin zabtını isterim. Tevfik-i ilâhi rehberimiz, imdâd-ı peygamberi yaverimiz, teveccühât-ı celîle-i hazret-i hilâfet-penâhî ise fark-ı iftiharımız da efserimizdir.

Haydi arslanlarım, arş ileri, dâima ileri!"

²² Servet-i Fünun, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; İkdâm, 16 Muharrem 1315, nr. 1047, s.2; Malumat, 19 Haziran 1313, nr. 88, c.4, s.809; Ali Muzaffer, Abdülezel Paşa, s.8.

²³ Selim Sun, 1897 Osmanlı-Yunan Harbi, Genelkurmay Başkanlığı Harb Tarihi Dairesi Resmî Yay., Ankara 1965, s.310.

²⁴ Ülgen, "... Şehit Abdülezel Paşa...", s.171.

²⁵ Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri.

Abdülezel Paşa'nın kaybindan üç gün sonra da Alasonya Ordusu 2. Tümen 2. Tugay Komutanı Mirliya Celâl Paşa şehit olmuştur. Bkz. Sun, 1897 Osmanlı-Yunan Harbi, s.101-103; H. Hikmet Süer, 1897 Türk-Yunan Harbi, ATASE Yay., Ankara 1982, s.27.

²⁶ Ali Muzaffer, Abdülezel Paşa, s.9-10; Aynı nutuk için ayrıca bkz. Kasım bin Ahmet, 1897 Türk-Yunan Savaşı (Teselya Tarihi), (Yay. Haz. : Bayram Kodaman), TTK. Yay., Ankara 1993, s.34-35.

²⁷ Bu bahsolunan tepe (Losvaki) nam sa'bü'l-mürûr tepedir. (Ali Muzaffer, Abdülezel Paşa, s.9).

Bu nutkuyla hücum emri veren Abdülezel Paşa tepenin Yenişehir yönündeki eteklerinde bulunan düşman askerlerinin kurşunlarına hedef olarak²⁸ tepenin alınışını göremeden şehit düşmüştür.

Abdülezel Paşa'nın şehâdeti askerlerimizi daha da hırslandırmış ve Pınar Tepesi ele geçirilmiştir. Şehit olduğu Tepe'ye defnedilen²⁹ merhumun naaşı daha sonra Osmanlı Devleti'nin Yanya vilâyetine bağlı bir ilçe merkezi olan Alasonya'ya nakledilerek³⁰ Çarşı Camii (İmâret Camii) haziresine gömülmüş³¹ ve Sultan II. Abdülhamit tarafından bir türbe yaptırılmıştır.³²

1897 Türk-Yunan Savaşı bir ay kadar sürmüş ve neticede büyük bir zafer kazanılmıştır. Bu zafer, uzun zamandan beri galibiyet görmemiş Türk milletine büyük moral kaynağı olmuştur. Bu savaşta Abdülezel Paşa'nın kahramanlığı ve şehâdeti büyük heyecan uyandırmış, bir millî kahraman olarak tanınmıştır. Nitekim İsmet İnönü hatıratında, "1897 Yunan harbini Sivas'ta izledik. Abdülezel Paşa, Termopol Geçidi, Dömeke Savaşı rüyalarımıza girer, merak ve heyecanımız yüreklerimizden taşardı."³³ demektedir. Ahmed Emin Yalman da hatıratında Yunan Savaşı galibiyeti ile yeni bir varlık neşesi ve zafer gururunun bütün milleti sardığını ediplerin kaleme sarılarak bu harpte kendisini gösteren Abdülezel Paşa gibi millî kahramanların göklere çıkarıldığını belirtmektedir.³⁴ Abdülezel Paşa hakkındaki malû-

²⁸ Ülgen, "... Şehit Abdülezel Paşa...", s.171.

Erol Ülgen, Abdülezel Paşa'nın, şehâdetiyle ilgili şu bilgileri vermektedir. "...Önce sol kolundan, daha sonra da sağ elinden yaralanmasına rağmen atından inmeyen Abdülezel Paşa'ya askerleri, daha muhafazalı bir yerde bulunması gerektiği ikazında bulunmuş; ancak bu ikazlara ehemmiyet vermeyen Paşa'nın cevabı şöyle olmuştur: 'Şimdiye kadar bulunduğum müteaddid muharebelerde atımdan inmedim, kıtımın başından ayrılmadım. Ölüm korkusuyla geri çekilmek ve saklanmak alçaklığında bulunmadım, yaşım kemâlî bulmuş iken mi kendime güldüreceğim'. Bu sözlerden sonra yerinden kıvıldamayan Paşa'nın çenesine isabet eden üçüncü kurşun onun şehit düşmesine sebep olmuştur."; Ayrıca Ülgen şu bilgileri de vermektedir: "... şehid olmasına sebep olan kurşunun, tespit ettiğimiz kaynaklarda göğsüne, çenesine, ağzına ve boğazına isabet etti gibi farklı şekilde yer aldığı görülmektedir." Bkz. Aynı makale, s.171-172, 172 dipnot bilgisi.

Abdülezel Paşa'nın, şehâdeti, yukarıdaki anlatımlara benzer şekilde *Daily News* gazetesinde de detaylı bir şekilde haber yapılmıştır. Ancak yaşının seksen olduğu belirtilmektedir. Oysa 69 yaşında şehit olmuştur. Bkz. Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, s.4-5.

Abdülezel Paşa'nın şehâdetini müteakip Avrupa basınında yer alan haberler için ayrıca bkz. Ülgen, "... Şehit Abdülezel Paşa...", s.175; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul-1972, s.339; Süer, *1897 Türk-Yunan Harbi*, s.25.

²⁹ Recâizâde Mahmut Ekrem, yazdığı bir şiirinde Paşa'nın şehâdetinden sonra vasiyeti üzerine istediği tepede gömüldüğünü ve kabrinin üstüne düşman askerlerinden ele geçirilen silâhların çatılarak bir zafer kubbesi yapıldığını ifade etmektedir. Bkz. Ülgen, "... Şehit Abdülezel Paşa...", s.172; Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri*, c.IV, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 2000, s.181; Özkul, "... Abdül'Ezel Paşa'nın Hayatı ve Şehadetî", s.21.

³⁰ *Servet-i Fünun*, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.227; *İkdam*, 16 Muharrem 1315, nr. 1047, s.2; *Malumat*, 19 Haziran 1313, nr. 88, c.4, s.809.

³¹ Ziya Şakir, *Sultan Abdülhad'in Yunan Zaferi ve Gizli Siyaseti*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1994, s.61; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri*, c.IV, s.197-198.

Ziya Şakir, Abdülezel Paşa'nın elbisesi ve boynunda asılı rovelveri ile defnedildiği bilgisini vermektedir. Bkz. *Age*, s.61.

³² Aydın Talay, *Eserleri ve Hizmetleriyle II. Abdülhamid*, Armoni Yay., İstanbul 2007, s.568.

Başbakanlık Osmanlı arşivindeki belgelerde tespit edebildiğimize göre Abdülezel Paşa'nın birinci dereceden akrabaları ve haklarındaki bilgiler şöyledir:

Eşinin ismi Emine Nesibe Hanım'dır (1274 kuruş maaş bağlanmıştır- Öl. Ocak/Şubat 1900-Ramazan ayı). Oğlu'nun adı Mehmet Said Bey'dir. (3. Ordü-yü Hümâyûn Açığından Kaimmakam- Öl. 26 Mart 1898) Kız torunlarının isimleri Fatma Naciye ve Fatima-tüz-zehra'dır. Damadının ismi Seyfullah Bey'dir. (Muhtemelen Fatima-tüz-zehra'nın eşidir- Temmuz 1907'de Rüşumet Emaneti Müdürlüğü'ne atanmıştır). Bkz. BOA., Y.A.RES. D.No: 89/G.No: 16, L.1-3; BOA., İ.ML. D.No: 25/G.No: 1315/L-11, L.1-3; BOA., İ.ML. D.No: 32/G.No: 1317/M-22, L.1-2; BOA., İ.ML. D.No: 36/G.No:1317/Za-29, L. 1-4; BOA., İ.ML. D.No: 44/G.No:1319 S-33; BOA., İ.RSM. D.No: 28/G.No:1325 B-16.

³³ İsmet İnönü, *Hatıralar*, (Haz.: Sabahattin Selek), 1. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 1992, s.18.

³⁴ Ahmed Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, (Yay. Haz.: Erol Şadi Erdinç), c.I, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş. Yay., İstanbul 1997, s.18.

mat Türk matbuatı yanı sıra Avrupa basınında da yerini almıştır. Özellikle nesir alanında Türk matbuatında geniş yer almıştır. Erol Ülgen'in tespitlerine göre Abdülezel Paşa hakkında şehâdetine müteakip dönemde onun fiziki portresini, kahramanlığını, askeri galeyana getiren nutkunu ve şehâdetini konu edinen 170 kadar şiir yazılmıştır.³⁵

Askerî başarıları, kahramanlıkları ve kişiliği ile tarihi bir şahsiyet olan Abdülezel Paşa'nın adı İstanbul ve Konya'nın büyük caddelerinden birine verilmiştir. Ayrıca yakın zamanda hatırasına hürmeten onun adına Hadim'de içinde Paşa'nın büstü olan bir park açılmıştır.

Bu çalışmada Abdülezel Paşa'nın hayatı, arşiv vesikalarına ve dönemin kaynaklarına dayanılarak hazırlanmıştır. Özellikle görev mahalleri, tayin, terfileri ile aldığı nişan ve harb madalyaları ve birinci derecedeki akrabalarının tespiti bu alandaki boşluğu doldurmada katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Abdülezel Paşa ordumuza ve milletimize verdiği hizmetleriyle tarihte silinmez yerini almıştır. Özellikle doğduğu ilçe için bir gurur kaynağı olmaktadır. Şehit olmasının yıl dönümlerinde Hadim'de anma toplantıları düzenlenmektedir.

---

³⁵ Ülgen, "... Şehit Abdülezel Paşa...", s.176.

EK-I

دورساده سنه ۱۰۰ شماره ۱۰۰

شرائط اشترا

ولاياتده سنه ۱۵۰ ، آلي
آدمي ۸۰ قروش اولوب مروج
آدمي بولدر . قيرلان ماقوي
برود الله آدمي ايچون سنوي
يکري قروش قنده آونيزه

مردمور و آيري: احمد احسان

شرائط اشترا

دورساده سنه ۱۳۰ ، آلي
باني ۱۷۵ اوچ آلي ۵ غر قوشدر
پرسته الله کوندر يايروسه ولايات
پلي اخذ اولنور.

شرفون

پنجشنبه کونري چيقار . منافع ملک و دولته خادم مصور عمالي غزیه سی

No : 327
Redacteur en chef:
Ahmed HESAN

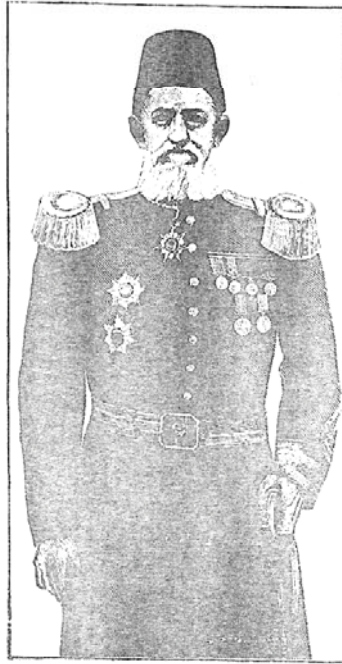
SERVET-I-FUNUN
JOURNAL ILLUSTRÉ TURC PARAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPLE

7me Année
BUREAUX:
78, Grandrue de la
Sublime Porte

عدد : ۲۲۷

پنجشنبه — ۵ حزيران سنه ۱۳۱۳

پدیشی سنه — اول اوچینجی جلد

{ شهيد محترم الحاج حافظ عبدالازل پاشا }
Hafiz Abdul-Ezel Paşa, tué pendant le combat de Pernar-Tépé.

“Şehid-i Muhterem El-hac Hafız Abdülezel Paşa”
Servet-i Fünun, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.225 (Kapak)

EK-II

Abdülzel Paşa'nın Doğduğu Ev- Bugünkü Görünümü
Hadim İlçesi/Aşağı Hadim Mahallesi

EK-III

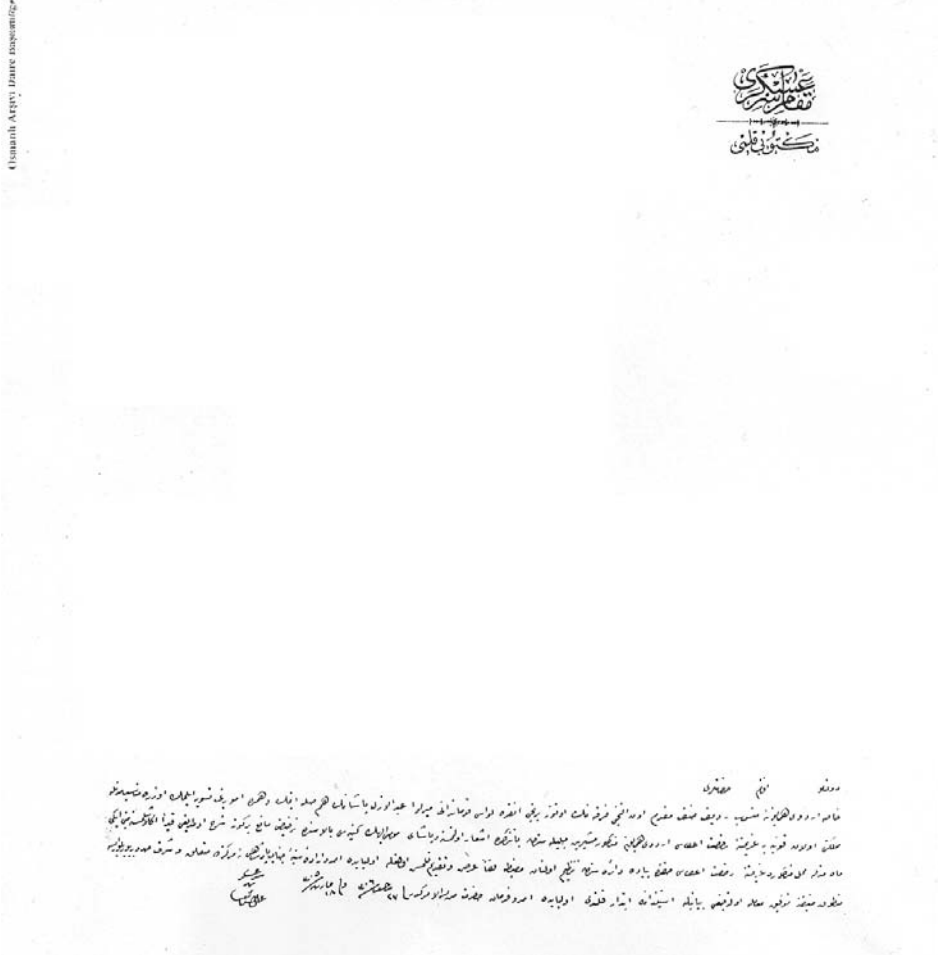

Abdülzel Paşa Parkı (Hadim/Konya)

EK-IV

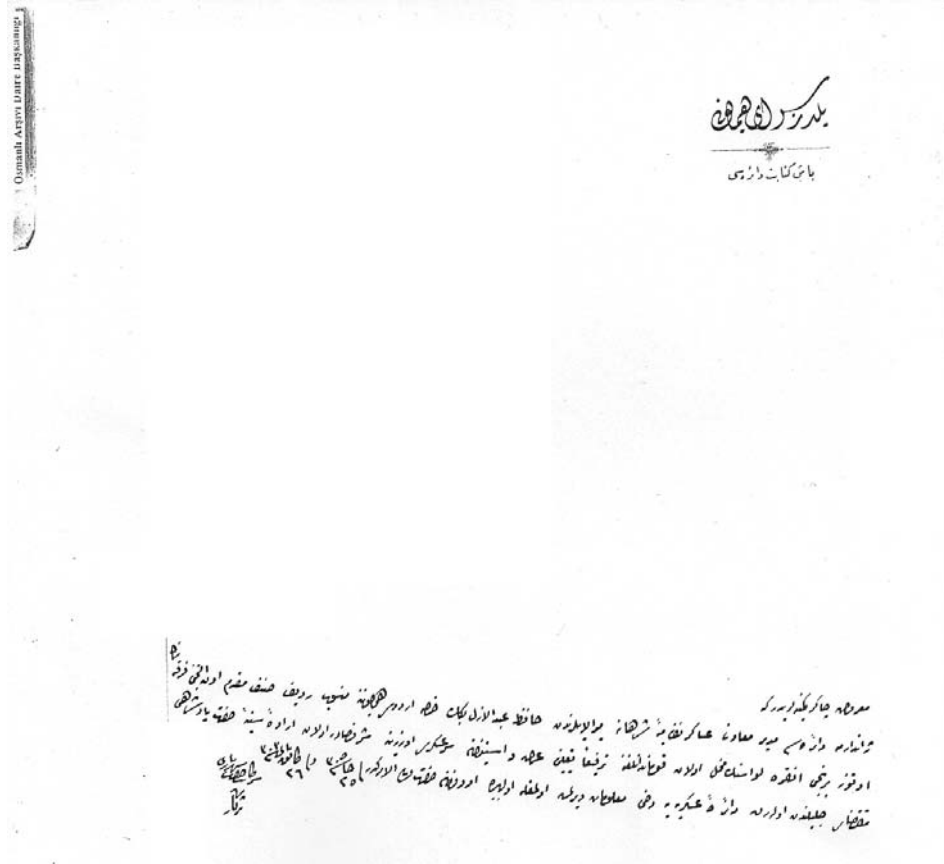

Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 31. Ankara Livası Kumandanı Mirliva Abdülezel Paşa'nın Konya'ya iki ay gitmesine izin verilmesi.

BOA. Y.MTV. D.No: 38/G.No:28, L.2.

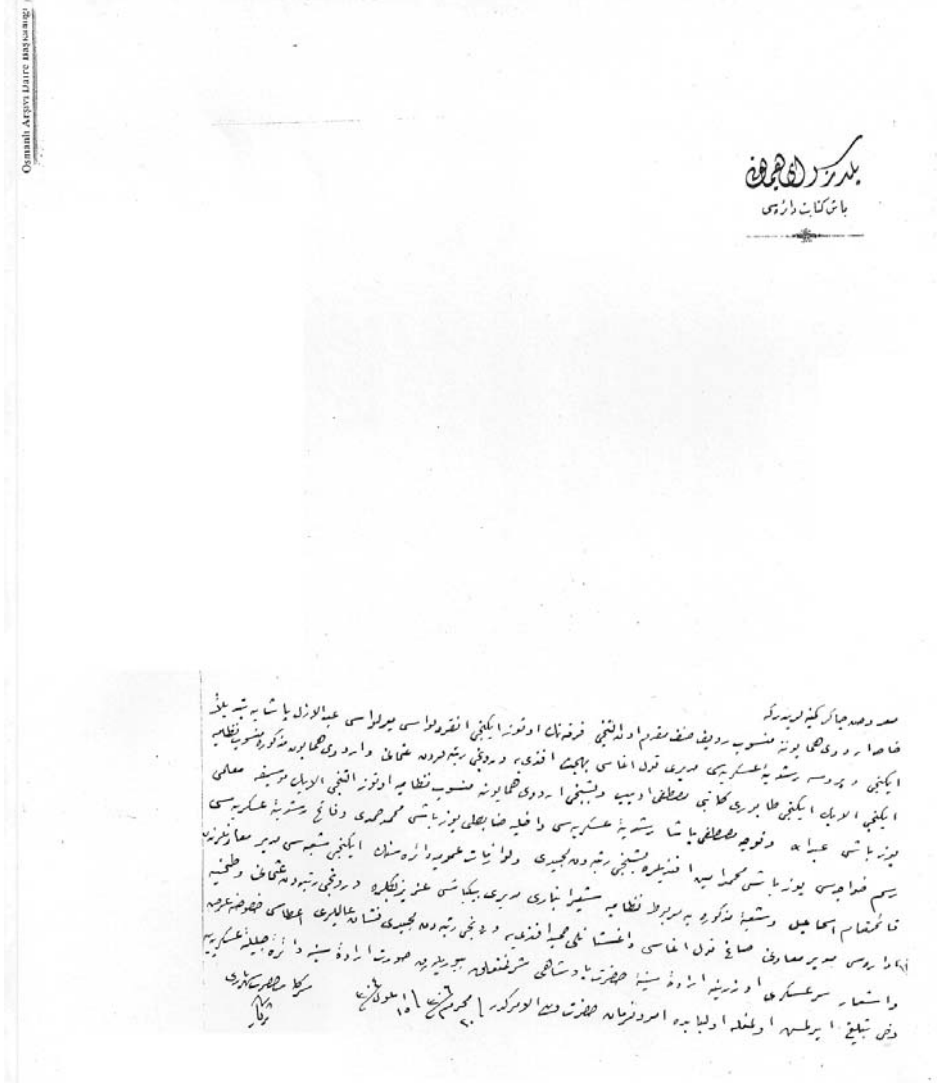
EK-V

Abdülcelil Paşa'nın Şubat 1888'de Mirliva olarak Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 31. Ankara Livası'na terfisi.
BOA. İ.DH. D.No:1066/G.No:83631.

EK-VI

Hassa Ordû-yı Hümâyûnu Redif Sınıfı 16. Fırkanın 32. Ankara Livası Mirlivası Abdülezel Paşa'ya tebdilen İkinci Osmani Nişanı verilmesi.

BOA. İ.DH. D.No: 1099/G.No:86157.

BİBLİYOGRAFYA

I- Arşiv Belgeleri

A- Milli Savunma Bakanlığı Arşivi

Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, 581 Nolu, 3 ncü Fırka Subay Defteri.

B- Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA. Y.A.RES. D.No: 9/G.No: 13, L.1-2; BOA. İ.DH. D.No: 1066/G.No: 83631; BOA. İ.DH. D.No: 1099/G.No: 86157; BOA. Y.MTV. D.No: 38/G.No:28, L.1-2; BOA. Y.MTV. D.No: 40/G.No: 56, L.2; BOA. İ.ML. D.No: 25/G.No:1315//L-11, L.1; BOA., Y.A.RES. D.No: 89/G.No: 16, L.1-3; BOA., İ.ML. D.No: 25/G.No: 1315//L-11, L.1-3; BOA., İ.ML. D.No: 32/G.No: 1317//M-22, L. 1-2; BOA., İ.ML. D.No: 36/G.No:1317//Za-29, L. 1-4; BOA., İ.ML. D.No: 44/G.No:1319 S-33; BOA., İ.RSM. D.No: 28/G.No: 1325 B-16.

II- Gazete ve Mecmualar

İkdam, 16 Muharrem 1315, nr. 1047, s.2.

Servet-i Fünun, 5 Haziran 1313, nr. 327, c.13, s.226-227.

Malumat, 19 Haziran 1313, nr. 88, c.4, s.808-809.

III- Hatıralar- Telif ve Tetkik Eserler

Ali Muzaffer, *Abdülezel Paşa*, Panayotidis Matbaası, İstanbul 1315.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri*, c.IV, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 2000.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972.

İnönü, İsmet, *Hatıralar*, (Haz.: Sabahattin Selek), 1. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 1992.

Kasım bin Ahmet, *1897 Türk-Yunan Savaşı (Teselya Tarihi)*, (Yay. Haz.: Bayram Kodaman), TTK. Yay., Ankara 1993.

Özkul, Mustafa, *Şehid-i Mübeccel Abdü'l-Ezel Paşa'nın Hayatı ve Şehadeti*, İstanbul 1975.

Sun, Selim, *1897 Osmanlı-Yunan Harbi*, Genelkurmay Başkanlığı Harb Tarihi Dairesi Resmî Yayınları, Ankara 1965.

Süer, H. Hikmet, *1897 Türk-Yunan Harbi*, ATASE Yay., Ankara 1982.

Şakir, Ziya, *Sultan Abdülhad'in Yunan Zaferi ve Gizli Siyaseti*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1994.

Talay, Aydın, *Eserleri ve Hizmetleriyle II. Abdülhamid*, Armoni Yay., İstanbul 2007.

Yalman, Ahmed Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, (Yay. Haz.: Erol Şadi Erdinç), c.I, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş. Yayınları, İstanbul 1997.

IV-Makaleler

Ülgen, Erol, "1897 Türk-Yunan Savaşı'nın Ünlü Komutanlarından Şehit Abdülezel Paşa (1828-1897), Hayatı ve Hakkında Yazılan Şiirler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1994*, Ankara-1996, Türk Dil Kurumu Yayınları, ss. 169-203.